

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ ТА ГАРАНТУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

О. В. Шебаніна, доктор економічних наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто індикатори продовольчої безпеки країни та визначено рівень достатності споживання продуктів харчування. Розроблено прогнози обсягу споживання молока та молочних продуктів у відповідності з кількістю населення України та нормативних обсягів споживання. Використано прогноз обсягу виробництва молока та молокопродуктів для підтвердження отриманих раніше результатів та оцінки використаних моделей. Визначено необхідні обсяги та напрямки інвестування для реалізації проектів, що дозволять покращити стан продовольчої безпеки в Україні.

Ключові слова: проекти розвитку, інвестиції, продовольча безпека, індикатор достатності споживання, прогнозна модель, виробництво молока та молочних продуктів, основні засоби, інвестиційні потреби.

Постановка проблеми. Гарантування продовольчої безпеки є одним із пріоритетних завдань країни. В наш час проблему недостатнього забезпечення продуктами харчування варто вирішувати на державному рівні із залученням коштів для реалізації розроблених програм підтримки вітчизняних виробників та розвитку необхідної інфраструктури. Продовольча безпека країни має формуватися на засадах посилення імпортонезалежності, досягнення якої можливе лише за достатнього розвитку виробничого потенціалу вітчизняних підприємств, що забезпечують населення продуктами харчування. В умовах підвищення попиту на продовольчу продукцію у світі, Україна як аграрна держава може отримувати значні валютні надходження за рахунок експорту. Детального дослідження потребують питання визначення обсягів та напрямків державного фінансування проектів, спрямованих на підтримку продовольчої безпеки.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню питань забезпечення продовольчої безпеки присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, дослідженням загальних проблем продовольчої безпеки займалися такі вчені, як Власов В., Гойчук О., Кашенко О., Немченко В., Саблук П.

© Шебаніна О.В., 2018

Основні питання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки у своїх працях вивчали Басюркіна Н., Гойчук О., Кочетков О., Лукінов І., Марченко О. Аналіз проблем розвитку та фінансування агропромислового комплексу як основи гарантування продовольчої безпеки в своїх дослідженнях проводили Гасуха Л., Крупін В., Лупенко Ю., Месель-Веселяк В. Обґрунтування державної підтримки галузі харчової промисловості, виходячи з позиції забезпечення обсягу виробництва на рівні нормативної ємності внутрішнього ринку певної групи продовольства, здійснювали Крисанов Д., Кундєєва Г., Тернавська І., Федулов І., Яценко В. та інші.

Мета статті. Стаття висвітлює основні напрями інвестиційних проектів за умови, що вони впливають на продовольчу безпеку країни. А саме, впровадження проектів галузевого розвитку, що сприяють покращенню стану аграрного сектора економіки.

Виклад основного матеріалу. Комплексне та раціонально сплановане фінансування аграрного сектора економіки є не тільки дієвим механізмом отримання прибутку, але і запорукою стабільного розвитку держави та її ефективного функціонування. Добробут населення та задоволення його першочергових потреб є пріоритетним завданням, що визначає напрямок державної соціальної, продовольчої та фінансової політики. Вибір інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток сільського господарства, необхідно здійснювати з урахуванням індикаторів продовольчої безпеки країни. Найбільш значимими з них є: достатність споживання окремого продукту та його доступність, яка визначається на основі можливості придбання цього товару. Згідно з Постановою КМУ «Деякі питання продовольчої безпеки», оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає раціональній нормі, тобто коефіцієнт співвідношення між фактичним і раціональним споживанням дорівнює одиниці [1]. Розрахуємо індикатор достатності споживання продуктів харчування, що характеризує співвідношення фактичної кількості споживан-

ня до існуючої раціональної норми, у раціоні населення України у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення індикатора достатності споживання продуктів харчування в Україні

Вид продукції	Раціональна норма, кг/особу/рік	Фактичне споживання у 2016 році, кг/особу	Індикатор достатності споживання у 2016 році	Фактичне споживання у 2015 році, кг/особу	Індикатор достатності споживання у 2015 році
Хліб і хлібо-продукти	101	101,0	1,00	103,2	1,02
М'ясо і м'ясо-продукти	80	51,4	0,64	50,9	0,64
Молоко і молоко-продукти	380	209,5	0,55	209,9	0,55
Риба і рибо-продукти	20	9,6	0,48	8,6	0,43
Яйця (шт.)	290	267	0,92	280	0,97
Овочі та баштанні	161	163,7	1,02	160,8	1,00
Плоди, ягоди та виноград	90	49,7	0,55	50,9	0,57
Картопля	124	139,8	1,13	137,5	1,11

Джерело: розраховано автором з використанням [2] і [3].

Аналізуючи дані таблиці 1, можна зробити висновок про існуючу загрозу продовольчій безпеці України через недостатнє забезпечення споживання населенням таких груп продукції, як: м'ясо, молоко, риба, яйця, плоди, ягоди та виноград і продукти їх переробки. Крім того, порівняно з 2015 роком, значення індикатора достатності споживання продуктів харчування в Україні у 2016 році погіршилися за такими групами продукції, як: хліб, молоко, яйця, плоди, ягоди та виноград, а також продукти їх переробки.

Тенденція до погіршення продовольчої безпеки характерна для багатьох регіонів країни, проте у кожному із них дана проблема має певні відмінності. Розглянемо регіональні особливості достатності споживання продуктів харчування в Миколаївській області в таблиці 2.

Таблиця 2

Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування в Миколаївській області

Вид продукції	Динаміка фактичного споживання, кг/особу					Індикатор достатності споживання у 2016 році
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
Хліб і хлібопродукти	121,2	117,3	115,2	110,4	109,2	1,08
М'ясо і м'ясопродукти	50,5	51,4	48,2	44,2	46,6	0,58
Молоко і молокопродукти	230,2	227,2	227,2	206,8	212,6	0,56
Риба і рибопродукти	16,2	17,1	11,5	8,8	9,8	0,49
Яйця (шт.)	297	307	305	276	259	0,89
Овочі та баштанні	196,6	201,9	188	189,9	187,2	1,16
Плоди, ягоди та виноград	51,6	54,9	52,6	51,1	47,6	0,53
Картопля	103,2	110,5	117,8	113,8	116,4	0,94

Джерело: розраховано автором з використанням [4].

За даними таблиці 2 можна зробити висновок про переважну відповідність стану продовольчої безпеки Миколаївської області тенденції по країні в цілому. Проте, суттєві відмінності спостерігаються в значно кращому забезпеченні населення Миколаївської області хлібом, рибою, овочами та продуктами їх переробки. У той самий час значне відставання регіону від середніх показників по країні у забезпеченні продовольчої безпеки спостерігається за такими групами продукції, як м'ясо, яйця, картопля та продукти їх переробки.

Аналізуючи динаміку фактичного споживання продуктів харчування у Миколаївській області, варто відзначити різке суттєве скорочення споживання населенням хліба, молока,

риби, яєць та продуктів їх переробки. У той самий час відносно стабільність демонструє рівень споживання м'яса, овочів, плодів, ягід, винограду, картоплі та продуктів їх переробки.

Існуючий стан доступності молока для населення країни як базового продукту споживчого кошика, що містить необхідні для повноцінної діяльності організму людини поживні речовини, є невтішним. Крім того, останніми роками значення індикатора достатності споживання молока та молочних продуктів постійно зменшувалося, що свідчить про необхідність державного регулювання ринку молочної продукції. Для оцінки забезпеченості споживання населенням України молока та молочної продукції розробимо прогноз обсягу їх споживання на 2020 рік, результати якого представимо на рисунку 1.

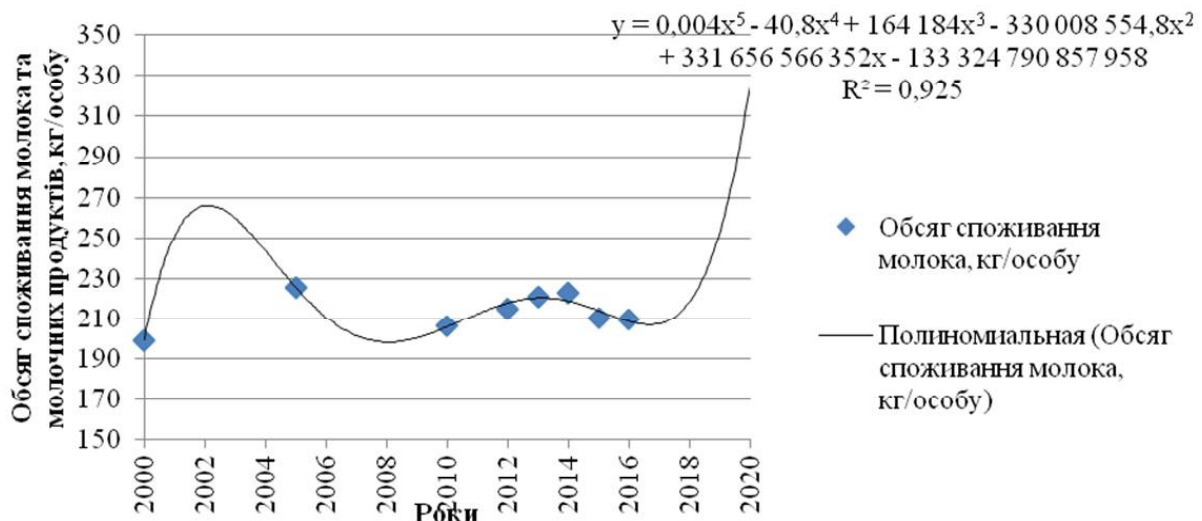

Рис. 1. Прогноз обсягу споживання молока та молочних продуктів

Джерело: розраховано автором з використанням [5]

Згідно з розробленим прогнозом за моделлю полінома п'ятого степеня, обсяг споживання молока та молочних продуктів у 2020 році становитиме 327,6 кг/особу, що за існуючої норми споживання (380 кг/особу) свідчить про неповне її задоволення на 13,8% або на 52,4 кг.

Далі будемо використовувати 2 схеми для визначення потреби у молоці та молокопродуктах:

1. Перша схема дозволяє розрахувати обсяг недостатнього споживання молока та молокопродуктів у масштабах

країни, використовуючи знайдене значення неповного задоволення потреб населення у молоці та молочних продуктах у розрахунку на одну особу. Для цього визначимо прогнозне значення кількості населення України у 2020 році (рисунок 2);

2. Друга схема заснована на обсягах виробництва. Так, віднявши прогнозний обсяг виробництва молока та молокопродуктів на 2020 рік (рисунок 3) від добутку норми споживання молока та молокопродуктів у розрахунку на одну особу та прогнозованої кількості населення України на 2020 рік, можна отримати обсяг недостатнього споживання досліджуваної продукції.

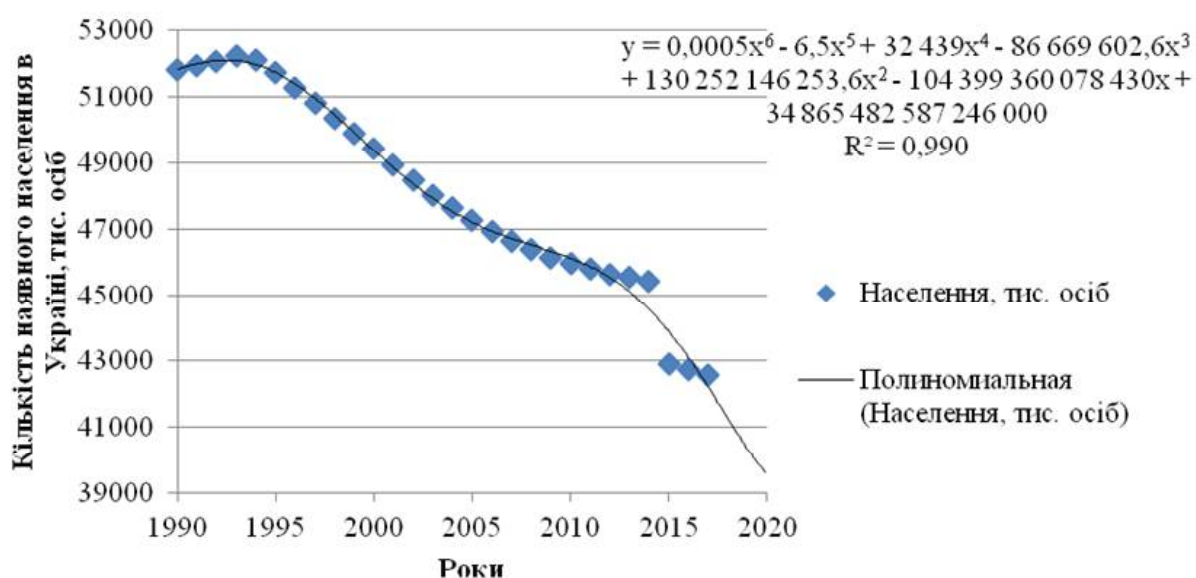

Рис. 2. Прогноз кількості населення України

Джерело: розраховано автором з використанням [2]

Згідно з розробленим прогнозом за моделлю полінома шостого степеня, кількість населення України у 2020 році становитиме 39600 тис. осіб. Враховуючи, що невідповідність прогнозного значення кількості споживання молока та молокопродуктів нормативному рівню в розрахунку на одну особу склала 52,4 кг, можна визначити, що обсяг недостатнього споживання молока та молокопродуктів у масштабах країни у 2020 році дорівнюватиме $52,4 \cdot 39600000 = 2043,6$ тис. тонн.

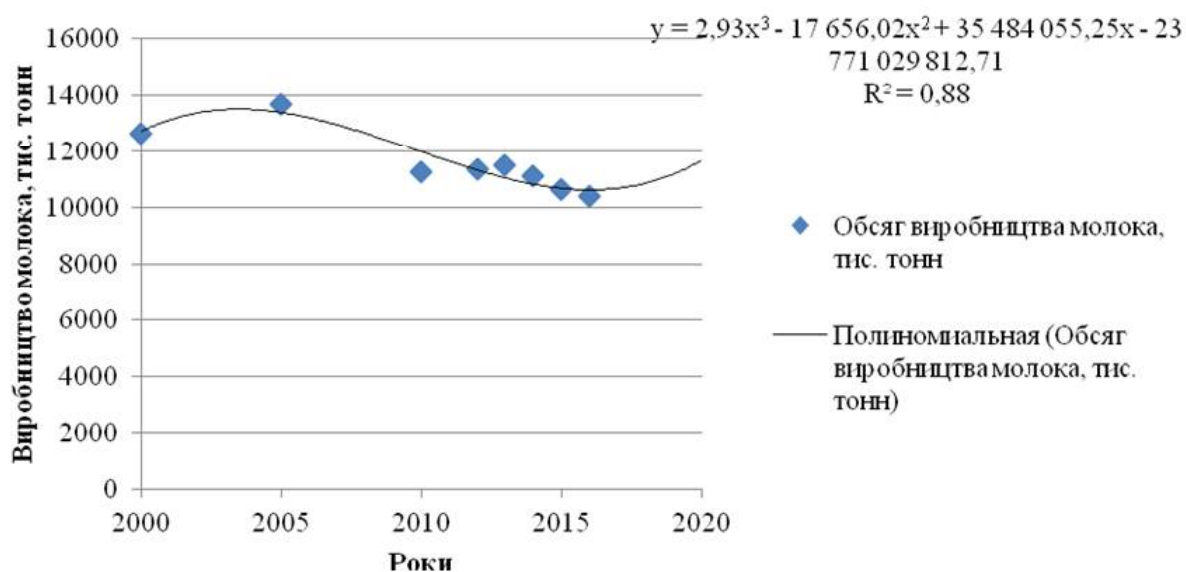

Рис. 3. Прогноз обсягу виробництва молока та молокопродуктів

Джерело: розраховано автором з використанням [2]

Згідно з розробленим прогнозом за моделлю полінома третього степеня, обсяг виробництво молока та молокопродуктів у 2020 році становитиме 11668,08 тис. тонн. Оскільки добуток норми споживання молока та молокопродуктів у розрахунку на одну особу та прогнозованої кількості населення України на 2020 рік дорівнює $380 \cdot 39600000 = 15048$ тис. тонн, розрахуємо обсяг недостатнього споживання молока та молочної продукції як $15048 - 11668,08 = 3379,92$ тис. тонн.

Отже, за розглянутими схемами отримано два можливі прогнози недостатнього обсягу споживання молока та молочної продукції у 2020 році: більш оптимістичний – 2043,6 тис. тонн та більш песимістичний – 3379,92 тис. тонн. Зважаючи на найменш сприятливий сценарій розвитку, визначимо потребу в інвестиціях для виробництва молока та молочної продукції на 2020 рік у табл. 3. Обґрунтування перспективної потреби виробництва молока в основних виробничих засобах на період до 2020 року проведено з використанням даних щодо продуктивності сільськогосподарських тварин [5].

**Визначення потреби в інвестиціях для виробництва
молока та молокопродукції на 2020 рік**

Надій, т	Вартість основних засобів на 1 т молока у 2016 р, грн	Дисконтована вартість основних засобів на 2020 р., грн *	Необхідний додатковий обсяг молока на 2020 р., т	Інвестиційні потреби на 2020 р., млрд грн
4000	18414,6	38311,96	3379920	129,49
4400	16740,3	34828,54	3379920	117,72
4800	15345,3	31926,21	3379920	107,91
5200	14165,1	29470,78	3379920	99,61
5400	13640,7	28379,76	3379920	95,92

Джерело: розраховано автором з використанням [6].

** ставка дисконту (20,1%) взята з урахуванням прогнозної ставки НБУ*

Отже, за отриманими розрахунками можна зробити висновок про необхідність інвестування від 95,92 до 129,49 млрд грн в галузі виробництва та переробки молока для забезпечення продовольчої безпеки країни за даним напрямком. Крім того, важливо визначити напрями реалізації проектів, спрямованих на забезпечення населення якісним молоком та продуктами його переробки.

Так, згідно з Законом України «Про молоко та молочні продукти» можна виокремити декілька напрямів інвестування для забезпечення правових та організаційних основ безпечності та якості молока та молочних продуктів для життя та здоров'я населення і довкілля, а саме:

- виробництво;
- транспортування;
- переробку;
- зберігання;
- реалізацію;
- ввезення на митну територію та вивезення з митної території України [7].

Ще одним важливим напрямом інвестування для забезпечення продовольчої безпеки країни та безпечності і якості молока і молочних продуктів можуть стати проекти з розроблення загальнодержавних програм розвитку селекційно-пле-

мінної справи, про що зазначено у статті 3 Закону України «Про молоко та молочні продукти».

Крім того, перспективним напрямом інвестування можуть стати проекти з удосконалення пакування і маркування молочної сировини та молочних продуктів для створення умов їх відповідності вимогам статті 5 Закону України «Про молоко та молочні продукти», що визначають необхідність виготовлення тари та упаковки з матеріалів, дозволених для використання центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Крім забезпечення внутрішніх потреб держави в молочних продуктах широкого асортименту, важливо здійснювати нарощування їх експорту. Так, запроваджуючи програми державної підтримки розвитку молокопереробної галузі, слід враховувати постійну потребу в казеїні, сухому знежиреному та цільному молоці на світових ринках. Вартість такої продукції у 2016 році, наприклад, на біржовому ринку Республіки Білорусь склала відповідно 5760, 3577 та 3725 дол. США (на умовах поставки FCA) [8], що дасть можливість отримувати додаткові валютні надходження для реалізації проектів з якості молочної продукції.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Продовольча безпека країни є визначним фактором, що має враховуватися в процесі вибору та оцінки ефективності інвестиційних проектів. У процесі дослідження було виявлено існуючу загрозу продовольчій безпеці України через недостатнє забезпечення споживання населенням таких груп продукції, як: м'ясо, молоко, риба, яйця, плоди, ягоди та виноград і продукти їх переробки. У наш час проблему недостатнього забезпечення продуктами харчування варто вирішувати на державному рівні із залученням коштів для реалізації розроблених програм підтримки вітчизняних виробників та розвитку необхідної інфраструктури. За розглянутими схемами визначення потреби у молоці отримано два можливі прогнози недостатнього обсягу споживання молока та молочної продукції у 2020 році: більш оптимістичний – 2043,6 тис. тонн та більш песимістичний – 3379,92 тис. тонн. Спираючись на

обґрунтування перспективної потреби виробництва молока в основних виробничих засобах на період до 2020 року можна зробити висновок про необхідність інвестування від 95,92 до 129,49 млрд грн в галузі виробництва та переробки молока для забезпечення продовольчої безпеки країни за даним напрямком. За найбільш актуальні напрями інвестування можна вважати галузі виробництва, транспортування, переробки, зберігання, реалізації, ввезення на митну територію та вивезення з митної території України молока та молочної продукції, а також проекти з удосконалення пакування і маркування молочної сировини та молочних продуктів і розроблення загальнодержавних програм розвитку селекційно-племінної справи. Також слід відзначити, що, крім забезпечення внутрішніх потреб держави в молочних продуктах широкого асортименту, важливо здійснювати нарощування їх експорту. Подальшого дослідження потребують механізми державної підтримки та фінансування проектів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки в країні.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання продовольчої безпеки [Електронний ресурс] : постанова КМУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF> .
2. Сільське господарство України : статистичний збірник / за редакцією Прокопенко О. М. – К. : Державна служба статистики України, 2017 . – 244 с.
3. Звіт про стан продовольчої безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47901028-8f47-4308-ab68-efffecacb4ed&title=ZvitProStanProdovolchoiBezpekiU2013-Rotsi> .
4. Сільське господарство Миколаївщини : статистичний збірник / за редакцією Ковалюк О. Г. – Миколаїв : Головне управління статистики у Миколаївській області, 2017 р. – 271 с.
5. Чисельність наявного населення України [Електронний ресурс] : офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції / [Захарчук О. В., Герун М. І., Могилова М. М. та ін.] – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. – 60 с.
7. Про молоко та молочні продукти [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>.
8. Біржовий вісник / за редакцією Довготелес О. – К. : Київська агропромислова біржа, 2017 р. – 12 с.

Е. В. Шибанина. Инвестиционные проекты и гарантирование продовольственной безопасности страны.

В статье рассмотрены индикаторы продовольственной безопасности страны и определен уровень достаточности потребления продуктов питания. Разработаны прогнозы объема потребления молока и молочных продуктов и количества населения Украины для вычисления объема недостаточного потребления данной продукции в масштабах страны. Использован прогноз объема производства молока и молокопродуктов для подтверждения полученных ранее результатов и оценки использованных моделей. Определены необходимые объемы и направления инвестирования для реализации проектов, которые позволят улучшить состояние продовольственной безопасности в Украине.

Ключевые слова: *проекты развития, инвестиции, продовольственная безопасность, индикатор достаточности потребления, прогнозная модель, производство молока и молочных продуктов, основные средства, инвестиционные потребности.*

O. Shebanina. Investment projects and country`s food security guarantee.

The article considers the indicators of the country`s food security and determines the adequacy of food consumption. The forecasts of milk and milk products consumption and the population of Ukraine is made for the calculation of the volume of inadequate consumption of this product in the country. The forecast of the production of milk and dairy products is used to confirm the obtained results and to evaluate the models. The necessary volumes and directions of investment for projects that will allow to improve the food security in Ukraine are determined.

Keywords: *development projects, agrarian education, investment, food security, consumption adequacy indicator, forecast model, consumption, milk and dairy production, fixed assets, investment needs.*